

OD NUŽNIH MERA DO PREKOMERNE UPOTREBE SILE

Zabrana kretanja i rada, zatvaranje škola i vrtića, uvođenje karantina, policijskog časa, vanrednog stanja, vanredne situacije – samo su neke od mera institucija ili tela vlasti u BiH koje smo videli i koje i dalje vidamo od pojave prvog slučaja korone, pre oko godinu dana. Da li su ove i slične mere bile nužne, ili je država u pojedinim slučajevima neopravdano kršila ljudska prava i građanske slobode?

SLOBODAN POPADIĆ

Debata o ovom pitanju traje u celom svetu, gde se države pozivaju na svoja prava u vanrednim situacijama, kao što je pandemija, dok organizacije za zaštitu ljudskih prava smatraju drugačije. Rasprave na ovu temu čuju se i u BiH. Dejan Lučka, direktor Banjalučkog centra za ljudska prava, smatra da su pojedine odluke nadležnih institucija i organa u RS i BiH (kriznih štabova i sl.) u vreme pandemije imale za posledicu ograničavanje ljudskih prava i sloboda građana. Lučka tvrdi da su se mnoge mere mogle doneti poštujući standarde ljudskih prava, ali institucije se očigledno nisu najbolje snašle u svemu tome. Navodi nekoliko problematičnih odluka, kao što je ona o ozbiljnoj povredi prava na privatnost, kada su organi vlasti u Kantonu 10 počeli redovno objavljivati lične podatke svih osoba koje

su u obaveznoj samoizolaciji, a sličnu praksu su preuzele još neki nivoi vlasti u BiH. Dalje, postojali su akti u kojima je u FBiH osobama starijim od 65 godina i osobama mladim od 18 godina nametnuta obaveza ostanka u kući, čime je potpuno ograničena njihova

sloboda kretanja.

- Ova potpuna zabrana kretanja za decu mladu od 18 godina negativno je uticala na njihovo mentalno zdravlje i imala je neproporcionalan uticaj na decu s invaliditetom i dodatno je otežala situaciju roditeljima. Zabrana kreta-

nja je starije osobe dodatno gurnula u stanje ranjivosti i prisilila ih da postanu zavisni od članova njihovih porodica, organizacija civilnog društva ili centara za socijalni rad kako bi došli do osnovnih namirnica – kaže Lučka za „EuroBlic“. Kao problematičnu praksu navodi i poznati slučaj kada je policija u Prijedoru podnela prekršajnu prijavu protiv Maje Dragojević Srtojić zbog kršenja tadašnje uredbe o kažnjavanju objavljivanja lažnih vesti i širenja panike, samo zbog toga što je izjavila da u RS nema dovoljno respiratora, kreveta ili službi intenzivne nege.

Nakon ovih i brojnih sličnih primera, postavlja se pitanje da li su vlasti u BiH pravilno našle balans između nužnosti mera, zabrana i poštovanja ljudskih i građanskih prava?

- Kratko rečeno, u dosta slučajeva taj balans nije nađen. Jasno je da određene mere treba da postoje, što je ustalom i naglasio Ustavni

DOVEDENI U IZOLATORIJUM

Zdravstvena i socijalna zaštita je i kod nas bila najviše na udaru, a tamo su se, osim spasavanja ljudskih života, dešavale i neke neobjašnjive stvari. Među brojim primerima na koje su intervenisali, ombudsmeni BiH navode predmet koji su otvorili nakon žalbi nekoliko osoba, pod nazivom „Izolatorij Ortiješ/Mostar – Covid-19“. Naime, pojedine osobe su, nakon povratka iz inostranstva i dobijenih uputstava od strane Granične policije, išle u samoizolaciju, da bi nakon nekoliko dana bile dovedene u Izolatorij „Ortiješ“, iako su se držali mera samoizolacije u svom domu. Ljudi su se žalili na uslove u samom izolatoriju, higijenu, smeštaj nekoliko osoba u istu sobu, lošu hranu i neadekvatnu zdravstvenu zaštitu. Nakon intervencija ombudsmena, njima je pružena zdravstvena zaštita, testirani su na kovid, te su odvojeni u zasebne sobe. Na kraju, naredbom Kantonalnog štaba civilne zaštite svi izolatoriji na području FBiH su zatvoreni.

Često restrikcije nisu bile ni vremenski ograničene, što je rezultiralo kršenjem ljudskih prava, upozorava Dejan Lučka

sud BiH „s obzirom na postojeću situaciju i činjenicu da za uvođenje određenih ograničenja svakako postoji veliki javni interes“. Međutim, nametnuta ograničenja očito u nekim slučajevima nisu bila utemeljena na naučnim podacima, niti su bile uzete u obzir manje restriktivne mere, a često restrikcije nisu bile ni vremenski ograničene, što je rezultiralo kršenjem ljudskih prava. Organi vlasti su propustili priliku da izvuku pouku i iz odluka Ustavnog suda BiH, a naknadno ublažavanje mera, zapravo, usledilo je po istom načinu delovanja restrikcija i kao rezultat toga, nepoverenje opšte populacije prema organima vlasti se povećalo – zaključuje Lučka.

S druge strane, šef Tima za praćenje preporuka i mera Republičkog štaba za vanredne situacije RS, dr Nenad Stevandić, smatra da su mere u Srpskoj uvek bile u interesu očuvanja zdravlja i života ljudi.

– Imajući u vidu nedoumice i razvoj situacije, uvek će se doneti odluke koja idu u korist pacijenta i zdravlja, a ne u korist protokola. Prema tome mislim da i Republički štab odluke koje je donosio, donosio ih je sa dubokim uverenjem, ako se slučajno i povredi neki propis, da je benefit u očuvanju života i zdravlja ljudi mnogo veći. Da budem iskren, budući da su naši propisi takvi kakvi jesu, mislim da bi bilo nemoguće doneti bilo kakve ozbiljne mere a da se svi propisi ispoštuju – kaže Stevandić za „EuroBlic“.

Istovremeno, izvršni direktor Helsinškog odbora za ljudska prava Branko Todorović smatra da ovaj problem treba posmatrati na širem planu, jer je očigledno da se ni mnogo razvijenije zemlje, sa višim stepenom demokratije, nisu u potpunosti snašle kada je u pitanju pandemija. Kada je reč o BiH, Todorović smatra da je mnogo veći problem to što su vlasti na svim nivoima pandemiju iskoristile kao izgovor za izvlačenje novca iz budžeta.

– Tako organizovana država

koju faktički vodi mafija, nije sposobna da odgovori potrebama građana. I ranije se znalo da je naš zdravstveni sistem uništen, da je taj sistem u RS u minusu dve milijarde KM, da lekarima nisu uplaćeni doprinosi. Sada BiH ne odgovara po pitanju vakcinacije, to je kršenje ljudskih prava. Ako 30 godina plaćam doprinose državi, obaveza je države da mi priušti adekvatnu zdravstvenu zaštitu, a ona to ne čini – kaže Todorović. Prema njegovim rečima, naši lideru su shvatili da je ovo vreme u kome „mogu da uzimaju, i to bez tendera“. – Niko ne treba da očekuje od vlasti da ona nešto uradi ozbiljno u interesu građana. To je banda koja vodi samo računa o tome kako da iz budžeta opljačka što više para. Mi smo prepušteni sami sebi i u tome takode snosimo

Naši lideru su shvatili da je ovo vreme u kome mogu da uzimaju pare iz budžeta i to bez tendera, smatra Branko Todorović

veliki deo odgovornosti, kao građani, jer dozvoljavamo da nam glasove kupuju na izborima – kaže Todorović.

Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH u godišnjem izveštaju za 2020. poseban akcenat stavila je upravo na stanje ljudskih prava u vreme kovida. Iz izveštaja se vidi da gotovo nema oblasti i društvene grupe čija prava nisu dodatno pogodena ili ugrožena pandemijom, odnosno merama nadležnih čiji je deklarisan cilj bio sprečavanje širenja virusa. Ombudsmeni su reagovali konkretnim preporukama, od kojih su neke uvažene, a na druge niko nije ni odgovorio. ■